

LENGYEL I. A.: *Palaeoserology. Blood typing with the fluorescent antibody method.* — (Akadémiai Kiadó, Budapest 1975. 240 oldal 190 táblázattal, 37 ábrával. Ára: 130 Ft)

A magyar antropológia közel 100 éves fennállása alatt — mint ahogyan erről a bibliográfiák tanúskodnak — a kutatók elsősorban az ún. klasszikus (metrikus és morfológiai) módszereket részesítették előnyben. E téren az utóbbi 30 év jelentős változásokat hozott. A figyelem egyre inkább az egzaktabb kutatási eredmények, a gyakorlat számára hasznosítható produkciók elvárásának és megvalósításának irányába tolódott el. Ennek kapcsán számos metodika revíziója következett be, és előtérbe kerültek például a paleoantropológia területén olyan kérdések, mint az etnogenezis, paleopatológia, paleodemográfia, biológiai rekonstrukció stb.

LENGYEL IMRE könyve szervesen illeszkedik ebbe a folyamatba, és a két paleopatológiai, valamint a paleodemográfiai kötet után egy újabb területet, az AB0 vércsoportrendszer vizsgálatát helyezte előtérbe, mégpedig azért, hogy — ami teljesen új a magyar antropológiai kutatásban — a szerző a vércsoportokat paleoantropológiai anyagon tanulmányozta.

A tehetséges, sokoldalú és nagy irodalmi ismeretanyaggal rendelkező kutatóorvos közel másfél évtizedes laboratóriumi vizsgálatainak egy részét hozta most könyvében nyilvánosságra, mely három fő fejezetre tagozódik.

Az első fejezet a bonctermi csontanyag vizsgálatának kérdésével foglalkozik. Lényegében itt ismerteti a szerző metodikáját, és 1122 bonctermi csont vizsgálata alapján arra a megállapításra jut, hogy a csontkémiai vizsgálatoknál alkalmazott abszorpciós módszer és a fluoreszcensz antitest módszer közül az utóbbi felel meg jobban a paleoantropológiai célkitűzéseknek. Részletesen ismerteti mindkét módszer elméleti alapjait és gyakorlati megvalósításuknak módját. Foglalkozik a vércsoport tulajdonságért felelős anyag kémiai összetételével és tulajdonságaival, majd rátér az ásatag csontok dekompozíciójának kérdésére. A 61 oldal terjedelmű metodikai rész bő betekintést nyújt a módszer előnyeibe és hátrányaiba, megvalósításának nehézségeit sem takargatva. Csak sajnálni lehet, hogy a szerző a részletes metodikai részben legalább egy oldalt nem szánt a kiértékelésnél alkalmazott *Bernstein-* és *Fisher*-féle szerológiai génfrekvencia-számítás részletesebb ismertetésére is, konkrét anyag felhasználásával.

A második fejezet a szerző által megvizsgált, 70 különböző ásatásból származó 3964 csontminta elemzése során kapott eredményeit tartalmazza régészeti korszakok szerint csoportosítva. Így a magyar középkorból 683, a népvándorlaskor késői szakaszából (7—10. század) 620, a langobard időszakból 191, a népvándorlaskor korai szakaszából és a késői római korból (3—6. század) 1012, az őskorból (neolitikumtól a vaskorig bezárólag) 1455 leletet vizsgált meg, és ehhez csatlakozik még 3 *Archanthropus* lelet vizsgálata is. Az egyes lelőhelyek ismertetésénél részletesen, táblázatokban adja meg a génfrekvencia számítására vonatkozó eredményeit, és korszakonként összegezi a tapasztalatait.

A könyvnek ez a része példamutató tömörséggel és konzekvenciával van összeállítva; feltétlenül az egyik legértékesebb fejezet. Több ábrán szemlélteti a vércsoportvizsgálatok alapján az egyes temetőkre vonatkozó elemzéseinek eredményeit, családi temetkezés nyomainak bizonyítékait. Kis szépséghibának számít csupán a 186. oldalon található elírás, mely szerint a mokriini és tápéi temetők egyaránt a késői bronzkorba datálhatók, ellentétben a 178. oldal helyes megállapításával (kora bronzkor).

A könyv harmadik része a végkövetkeztetések összegzését tartalmazza, ahol a szerző az általa felvetett hat legfontosabb kérdésre kíván választ adni. Ezek közül talán az utolsónak felvetett problémát emelnénk ki, amely azzal foglalkozik, hogy a kapott kísérleti eredmények mit nyújthatnak a humánbiológiával, történeti embertannal és régészettel foglalkozó kutatók számára. Megállapításával egyet lehet érteni; hogy ez a fejezet olyan rövidre sikerült, annak talán éppen az is egyik oka, hogy a felsorolt tudományágak képviselői még nem ismerték fel kellően ezeknek a vizsgálatoknak a fontosságát.

A könyv a 190 táblázaton és 37 ábrán kívül bő irodalomjegyzékkel is szolgál, amely lehetőséget nyújt a téma iránt érdeklődőknek e kérdéscsoport közelebbi megismerésére.

A könyv nagyon jól szerkesztett, tagolt, érthető. Úgy gondoljuk azonban, hogy célszerű lett volna a több helyen szereplő „disszertáció” megjelölés elhagyása, hiszen azon túlmenően, hogy ez a munka egy kandidátusi disszertáció anyaga, mégis csak önálló könyvként jelent meg.

A megjelent tudományos munkát mindazon kutatóknak, akik paleoantropológiával foglalkoznak, forrásmunkaként és hézagpótló irodalomként (legalábbis magyar vonatkozásban) ajánlhatjuk. Az Akadémiai Kiadó gondos megjelentetésével egy új kutatási irányzat életrevalóságát bizonyította, amely új irányzat nyilvánvalóan még sok meglepő felfedezés öröméhez juttatja a paleoantropológusokat. Ugyancsak örömmel üdvözlőnék a szerzőnek az elhalálzási kor és sexus megállapítására vonatkozó kísérleti eredményeinek hasonló összefoglalását.

Dr. Farkas Gyula

ROBERTS, D. F.—SUNDERLAND, E. (Eds): *Genetic Variation in Britain*. (A „Symposia of the Society for the Study of Human Biology” sorozat 12. kötete. Taylor & Francis Ltd. kiadása. London, 1973. 306 oldal. Ára: 5.00 £)

A Humánbiológiai Társaság szimpoziumainak sorában 1972 áprilisában Oxfordban tartották azt az ülést, amelyen Nagy-Britannia népességének genetikai variációit vizsgálták meg. Amint a kötet szerkesztői megírják, számos fontos és érdekes témát eleve el kellett hagyniuk, hogy három témára koncentrálva, azokat alaposan megvitathassák. Az első nagy témakör a genetikai demográfia: azoknak a demográfiai variációknak a tanulmányozása, amelyek a populációk genetikai struktúráját meghatározzák. A második témakör az egyes géngyakoriságok normál variációi, a géngyakoriság helyi és regionális különbözőségeinek mértéke. Harmadikként a poligén jellegek variációit vizsgálták, különös tekintettel a bőrszínre és a bőrlécszervekre.

ROBERTS bevezető tanulmányában a nagy-britanniai népesség genetikai variációinak eredetéről ad kitűnő áttekintést. Történeti korok és geográfiai régiók szerint, térkép-vázlatokkal illusztrálva mutatja be a korai települések nyomait (megalit-telepek, kora-bronzkori telepek, korai angolszász telepek stb.) és a népesség nagyságát. Különösen részletesen tárgyalja a római kori génbeáramlást. Ehhez képest az utolsó 900 év nyugalmasnak számít e tekintetben: a kulturális fejlődés ui. nem idéz elő szükségszerűen genetikai különbözőségeket. Hasznos áttekintést ad az utóbbi évtizedek angliai populációgenetikai kutatásairól.

A hét genetikai demográfiai tanulmány közül kiemelkedik HIORNS—HARRISON—KÜCHEMANN dolgozata, amelyben a szerzők azokat a demográfiai tényezőket vizsgálják, amelyek a városi (Oxford) és a közvetlen környéken élő falusi népesség genetikai struktúrájának különbözőségeit előidézik. — COLEMAN igényes és sokszempontú elemzést ad az angliai városi népesség házassági mozgalmáról, amely a második világháború után jelentősen megélnélt. — MASTERSON az elsőfokú unokatestvér-házasságokat vizsgálta Írországbán (a gyakoriság kerekén 1%). — RAWLING izonómia-tanulmánya bizonyára nálunk is érdeklődésre tarthat számot. — Egy-egy terület népességének vizsgálata és a módszertani kérdések bemutatása egyaránt értéke az e fejezetben levő tanulmányoknak.

A monofaktoriális jellegekkel foglalkozó részt KOPEĆ vércsoport-tanulmánya vezeti be; az eddigi kutatások legfontosabb eredményeit foglalja össze. — SUNDERLAND és munkatársai az írországi populációgenetikai vizsgálatok eredményeiről adnak igen részletes, sok jelleget érintő áttekintést. — WALTER és PÁLSSON néhány genetikai marker írországi előfordulását mutatja be. Írországi mintájuk genetikai képe közelebb van Izland népességéhez, mint az európai populációkéhoz. — Az e blokkba tartozó tíz tanulmány közös jellemzője a modern, igényes technikai apparátus, mind a vizsgálatokban, mind pedig az adatok feldolgozásában.

A komplex öröklődési jellegek között három tanulmány egy-egy subpopuláció bőrszínével foglalkozik. — WHAETCROFT 14—15 éves birminghami iskolásgyermekek biológiai variációit vizsgálta igen részletes program (13 jelleg) alapján. — COOPE dermatoglyphiai tanulmányában GALTONT idézi, aki éppen 80 évvel korábban mutatott rá arra, hogy a bőrlécszékben megmutató variáció Angliában nagyon is helyi skálán mozog. A tanulmány 2558 dél-midlandi iskolás-gyermek összbőrlécszámát (TRC) dolgozza fel diszkriminancia-analízissel. — E tanulmányok között mind a korszerű vizsgálati módszerekre, mind pedig a humánbiológiai szemlélet szép megnyilvánulásaira láthatunk példákat.

Még a relatíve jól ismert népességű Angliában is felvetődik a kérdés, hogy a századokon át folyamatosan beáramlott és különböző vidékeken letelepült csoportok leszármazottai vajon

„elkeveredtek-e” olyan mértékben, hogy a Szigetország népessége homogén, avagy az ország különböző területén élő népségek genetikailag különböznek egymástól; a különbözőségek a génfrekvenciában vagy a magas heritabilitású fenotipikus jellegekben mutatkoznak meg.

A kötet 23 tanulmánya e problémakört boncolgatja, nagyjából sikerrel. S ha meggondoljuk, hogy ugyanezek a problémák minden országban — Magyarországon meg különösen! — élők, az ember azonnal a hazai populációkra transzponálja az olvasottakat, és sajnálattal állapíthatja meg, hogy mennyi sok még a tennivalónk e téren. Az elvégzendő kutatási feladatok megtervezéséhez is igen hasznos ez a szép tanulmánykötet.

Dr. Eiben Ottó

HOWELLS, W. W.: *Evolution of the Genus Homo*. (Addison-Wesley Publ. Co. Reading, Massachusetts 1973. — 188 oldal táblázatokkal, ábrákkal. Ára: 2.95 \$)

HOWELLS professzor könyve hét fejezetben rövid, de minden lényeges kérdést érintő, korszerű áttekintést ad a hominid evolúcióról. Bevezetőben megvitatja a *genus* és a *species* fogalmát, majd a Hominidákat veszi sorra a *Ramapithecus*tól kezdve, az Australopithecusokon, a *Homo erectus*on, a neandervölgyieken át a *Homo sapiens*ig. Fontos kérdéseket érint a hominid evolúció dinamikáját, a különböző variációk kialakulását tárgyaló zárófejezet.

A legújabb leletek és a legújabb elméletek is helyet kaptak a könyvben. Ezeket a szerző megfelelő kommentárral adja közre, de teret enged az olvasó kombináló fantáziájának is. A fejezeteket szemléltető ábrák a lényegyet emelik ki, az egyes fejezetek végén található összegezések pedig segítenek az ismeretek rendezésében. Ez a didaktikusan megírt könyv világos, egyszerű, szinte olvasmányos stílusával, up-to-date adataival joggal számíthat nagy nemzetközi népszerűségre.

Dr. Eiben Ottó

DE GARAY, A. L.—LEVINE, L.—LINDSAY CARTER, J. E. (Eds): *Genetic and Anthropological Studies of Olympic Athletes* (Academic Press, Inc. New York—San Francisco—London 1974. 236 oldal, számos táblázattal, ábrával. Ára: 14.50 \$)

Az utóbbi években megélnékültek a sporttal kapcsolatos alkatbiológiai vizsgálatok. KOHL-RAUSCHNAK az amszterdami Olimpiai Játékokon végzett úttörő jellegű vizsgálata (KOHL-RAUSCH 1929) óta nagyon sok alkalommal, de az 1960. évi római Olimpiai Játékok óta minden olimpián, esetenként más világversenyekeken is, ott vannak a humánbiológusok, hogy a sportolók testalkati jellegeit, azoknak az aktuális teljesítménnyel való összefüggéseit tanulmányozzák. Az utóbbi években ott vannak a humángenetikusok is, akik az ún. sex-vizsgálatok mellett természetesen más humángenetikai jellemzőket is tanulmányoznak.

Az 1968. évi Mexico City-ben megrendezett Olimpiai Játékok előkészítése során három nemzetközi szimpoziumot tartottak, amelyeken a sportolók tervezett vizsgálatát módszertanilag is megfelelően előkészítették. A szerzők által vezetett munkaközösség a Játékok során 92 ország 1117 férfi és 148 női, összesen 1265 sportolóját vizsgálta meg. (Az összes résztvevők száma 115 országból 5240 férfi és 844 nő, együtt 6084 sportoló volt. A megvizsgáltak ennek 20,8%-át teszik ki. Magyarország 14 férfi és 2 női sportolójával, az egész magyar csapat 8,4%-ával vett részt a mintában.) A vizsgált sportolók 12 sportágat képviseltek. A megvizsgáltak jelentős része (718 fő) europid volt; 235 negroid (negrid, mulatt, negroid-mongoloid, ill. mesztic-negroid keverék), 221 mesztic és 87 mongoloid adta a minta kisebbik felét. — Összehasonlításul 370 mexicói, nem-sportoló személy hasonló vizsgálatát végezték el.

A vizsgálatok három fő irányban folytak: 1. „Családvizsgálatok” (Family studies), amelyekről azt várták, hogy fényt derítsenek a szülők és testvérek lehetséges szerepére a vizsgált atléta sportkarrierének alakításában; 2. Részletes antropológiai (antropometriai), alkattani vizsgálat; 3. Genetikai vizsgálat: sex chromatin, kromoszóma, vércsoportok, vér-proteinek, PTC-ízérzékenység, tenyér- és ujjlenyomat.

A bevezető fejezetben mindezekről általános tájékoztatást adnak a szerzők. Leírják, hogy a sportolókat sporttevékenységük szerint négy csoportba osztották: 1. *robbanékony* ágat igénylő sportok (súlyemelés, atlétikai dobások, ugrások, ökölvívás), 2. *gyorsaság*ot igénylő sportok (vágtafutás, -úszás, bizonyos kerékpár számok), 3. *ügyességet* igénylő sportok (torna, műugrás, rúdugrás, atlétikai ötpróba és tízpróba, modern öttusa, kosárlabda, birkózás) és 4. *állóképességet* igénylő sportok (hosszútávúfutás, -úszás, bizonyos kerékpár számok, vízilabda, evezés, kajakozás-kenuzás).

Az ide vonatkozó korábbi *antropológiai vizsgálatok* közül KOHLRAUSCH (1929) klasszikusnak számító vizsgálata mellett tárgyalják CURETON (1951), CORRENTI és ZAULI (1964), TANNER (1964), AZUMA (1964), JOKL (1964), TITTEL (1965) és HIRATA (1966) ismert munkáit. A módszerekről adott ismertetésben részletesen leírják a vizsgálatok során jelentős szerepet kapott Heath—Carter-féle *antropometriai szomatotipizáló módszert*, valamint a 75 felvett testméretet. A szimmetrikus méreteket a test mindkét oldalán felvették.

A testalkatra vonatkozó adataikat nemek, sportágak, rasszok stb. szerint csoportosítva 125 táblázatban adják közre (néhány testméret és a szomatotípus szerepel e táblázatokban). E rész összefoglalásaként a szerzők megállapítják, hogy 1. az említett négy alapvető képesség szerint csoportosított bizonyos sportok esetében az egyes sportágakban a résztvevők testnagyságában és szomatotípusában szignifikáns differenciák vannak, más sportok esetében viszont az egyes sportágak résztvevői között csekély a különbség vagy éppen semmi. 2. A különböző sportokban résztvevők testnagyságában és szomatotípusában szignifikáns differenciák vannak, néhány sport résztvevői viszont hasonlóak egymáshoz testnagyságban és/vagy szomatotípusban. 3. Egyes speciális sportágakban a hasonló szomatotípusú sportolók egyaránt eredményesek, tekintet nélkül rasszbeli hovatartozásukra. 4. A különböző rasszokból származó azonos sportágban versenyző sportolók különbözőzhetnek egymástól testnagyságban.

Humán genetikai vizsgálatok. A család, elsősorban a szülők sporttevékenységének elemzésére a semmiféle sporttevékenységet nem folytatóktól (0) az igen magas fokú sporttevékenységet űzőkig (3) négy fokozatot alkalmaztak a szerzők. A családi környezet vagy a genetikai faktorok — úgy látszik — kedvezőek: a világ legjobb sportolóinak szülei nagyobb százalékban sportoltak, mint a mexicói kontroll-csoport tagjainak szülei. (Véleményem szerint azonban ez az összehasonlítás e vonatkozásban semmiképpen *nem jogos!*)

A *PTC ízérés képességének* vizsgálata kevesebb non-tastert mutatott ki (a rasszok és a négy alapvető sportbeli készség szerint csoportosított) sportolók körében, mint a világ különböző részeiről rendelkezésre álló populációk vizsgálata.

A *serológiai vizsgálatok* az AB0, az MN és az Rh rendszerekre, a haptoglobinnra, a transferrinre, a plazma csoportspecifikus komponensére, valamint a vvs haemoglobinnra és glukoz-6-phosphat-dehidrogenáz tartalmára vonatkoztak. Nem találtak összefüggést e vizsgált rendszerek és a sportbeli képességek között. Nem várt és meglepő felfedezés volt viszont a sárló-sejtes gén jelenléte az olimpiai sportolók körében.

A *dermatoglypha vizsgálatok* az ujjak mintatípusaira, a lécszámra és a minta-index intenzitásra, ill. a tenyér fővonalainak végződésére, a fővonal-indexre, az axialis triradius helyzetére, a maximális atd-szögére, a tenyér öt arcájának konfiguráció-típusaira vonatkoztak. A szerzők a különböző rasszokhoz tartozó, ill. különböző alapvető készségeket igénylő sportokat űző sportolók között egyaránt kimutattak bizonyos különbségeket. Összehasonlításként a világ különböző populációinak különböző dermatoglyphadatait idézik. Arról azonban nem írnak a szerzők — véleményem szerint pedig éppen ez a lényeg —, hogy a különböző rasszok képviselői jellegzetesen különböző testalkattal rendelkeznek, és ez a tény már részben determinálja azt, hogy mely sportágat választanak. Így tehát bizonyos sportágakban bizonyos rasszok nagyobb arányban vannak képviselve, mint másokban (pl. vágtafutásban, ugrásokban a negridek, súlyemelésben inkább az európidok és a mongoloidok stb.). A bőrlérendszertbeli különbözőségeket tehát ilyen értelemben rasszjellegek megnyilvánulásának (és nem a sporttal összefüggő jellegnek!) tekinthetjük.

A *citogenetikai* fejezet beszámol a sex chromatin vizsgálatáról (nem találtak sexualis syndromával társult kromoszóma-aberrációt) és a kromoszómavizsgálatokról (itt sem találtak rendellenes eseteket).

A zárófejezetben visszatekintenek a szerzők, és vizsgálatuk tanulságait próbálják leszűrni: a sport biológiai megközelítéséről és tanulmányuk humánbiológiai jelentőségéről elmélkednek. Végső következtetésük az, hogy olimpiai színvonalú eredményeket azok a sportolók érnek el, akiknél ritka-szerencsésen kombinálódnak a *genetikai adottságok*, az általánosan *jó környezeti tényezők* és egy *nagyon speciális, intenzív edzőmunka*.

A könyv végeredményben kevesebbet ad, mint amennyit a címe ígér, bár a szerzők jelzik további adataik közlésének tervét is. Mindenesetre az alkatbiológia sportvonatkozásaival foglalkozó humánbiológus számára hasznos információkkal szolgál e szép kiállítású, jól szerkesztett és bőségesen dokumentált könyv.

Dr. Eiben Ottó

MAAS, G. D.: *The Physique of Athletes*. (Leiden University Press, Leiden 1974. — 228 oldal, 42 táblázattal, 6 ábrával, fényképtáblákkal, rajzokkal. Ára: 50.— Dfl.)

Az utóbbi évtizedben megjelent, a sportolók testalkati variációinak elemzésével foglalkozó könyvek közül jelentős hely illeti meg MASS könyvét. Számos sportág kiemelkedő tudású képviselőinek nagylétszámú mintáit vizsgálta, igen részletes antropometriai program szerint, korszerű és sokszempontú biometriai elemzést végzett, és körültekintően vonta le szakszerű következtetéseit.

Az általános bevezetés az irodalmi áttekintést, a mintaválasztás elvét, az antropometriai és a feldolgozási módszereket tárgyalja. Ezután hét fejezetben olvashatjuk a vizsgálat eredményeit.

A vizsgált hét sportág és két, összehasonlításához használt diákcsoport reprezentánsainak testalkatában mutaközö különbözőségeket tárgyalja a következő fejezet. A módszeresen dolgozó szerző előbb mintája eloszlását vizsgálja meg (*Fishernek* a minta ferdeségére, ill. kurtozisára vonatkozó testjeivel), majd csoportonként a szokásos paramétereket számítja ki, kifejezi azokat a termet százalékában, és összehasonlítja más szerzők adataival. Ezután a bonyolultabb, többszörös összehasonlítások, ezek eredményeinek a termet százalékában történő kifejezése, végül a korrelációk ismertetése következik.

Az egyes sportoló csoportok között elvégzett diszkriminancia-analízis és kanonikus-analízis a következő fejezet témája. Ezután — újabb vizsgálatokkal kiegészített — mintáját 14 csoportra osztja (összesen 774 sportoló), és eszerint elemzi a fenti módszerekkel. Külön rövid fejezetben ismerteti a bórallati zsrban mutaközö variációkat, egy másikban a test szimmetria-viszonyait a jobb és bal oldalon végzett mérések alapján, egy következőben pedig a 3 éves edzésnek a testalkatra gyakorolt hatását. A zárófejezet a termetet, a törzshosszot és az alsó végtag hosszát, valamint a vertikális proporciók változásait elemzi.

A szerző fényképtáblákon mutatja be a vizsgált sportágak jellegzetes testalkatú képviselőit. Külön blokkban közli a táblázatokat és az ábrákat. Részletes irodalomjegyzék és tárgymutató zárja a könyvet.

Számos ügyes, szellemes rajz díszíti a könyvet. E rajzok a különböző sportágak képviselőit mutatják be, és néhány sorral jellemzik azok jellegzetes testalkatát. Például a *turnászokat* a rövid és izmos karok és törzs jellemzi; válluk széles, medencéjük középszéles; felkarjuk, combjuk rövid. A *cselgáncsozók* minden súlycsoportban nagyon súlyosak a testmagasságukhoz képest; testük minden része, de különösen a törzsük nagyon széles. A *vízilabdázók* magasak, és súlyosabbnak látszanak, mint amilyenek; széles, nagykörfogatú, mély mellkas jellemzi őket. A *kosárlabdázók* magasak, testsúlyuk relatíve kicsi; válluk és medencéjük relatíve keskeny (de nem az abszolút méretekben, hanem termetükhöz viszonyítva); kerületi méreteik relatíve kicsinyek; karcus benyomást keltenek. A *kerékpározók* közepes termetűek és súlyúak; törzsük hosszú, alsó végtagjuk rövid, mellkasuk mély; e csoporton belül igen nagy a variáció. Az *egyetemi hallgatók* csoportját a magas termet és kis testsúly tendenciája jellemzi, keskeny törzssel és kis kerületi méretekkel; a variáció igen nagy. A *testnevelési főiskolai hallgatókat* közepes termet és testsúly és így valamennyi egyéb testalkati jellegben is közepes érték jellemzi, de a variáció itt is nagy.

MAAS doktor joggal számíthat arra, hogy könyvét a testalkati variációk kutatásával foglalkozó humánbiológusokon kívül a sport szakterületein dolgozó kutatók, orvosok és edzők is nagy érdeklődéssel olvassák.

Dr. Eiben Ottó

SCHWIDETZKY, I.: *Hautprobleme der Anthropologie. Bevölkerungsbioogie und Evolution des Menschen*. (Verlag Rombach, Freiburg 1971. 130 oldal 16 táblázattal és 18 ábrával. Ára: 15.— DM)

A biológiai antropológiában az érdeklődés középpontjában álló kérdések: a népesség biológiai struktúrája és az emberi evolúció többszempontú vizsgálata a tárgya SCHWIDETZKY professzor-asszony könyvének. A munka 10 fejezetre tagolódik.

Az első két fejezetben az emberi népesség struktúráját vizsgálja a szerző, kiindulva a jelenkori népességek szerkezetéből. Párválasztási lehetőségekről, az azokat befolyásoló tényezőkről ír, elsősorban biológiai—genetikai jelentőségéről. A házassági köröket, határait, nagyságát, zárt és nyitott voltát, majd az izoláció kérdését vizsgálja. Felsorol okokat, amelyek izolációhoz vezetnek, és azokat, amelyek törést hoznak az izolációban. Vizsgálja, hogy milyen összefüggésben van az iskolai végzettség, a települési változások, az intelligencia, a tehetőség a népesség struktúrájának alakulásával, és hogy mindezek hogyan jelentkezhetnek az adott népesség genetikai szerkezetében.

A harmadik fejezetben különböző pszichomotoros korrelációkat közöl a szerző: a testmagasság—intelligencia, testmagasság—fejmagasság—agynagyság—agyteljesítmény közötti összefüggések vizsgálatáról. Az alkat és az intelligencia kapcsolatának vizsgálatával már alkatbiológiai kérdéseket érint. A szem- és a hajszín, illetve a pigmentáció és a pszichikai teljesítmények esetében is negatív korrelációs értékekről számol be, utalva a rasszok közötti egyenlőségre is.

A negyedik fejezetben evolúciógenetikai kérdéseket tárgyal. Felveti, hogy hogyan lehet a szelekciós folyamatot a régmúlt népességeknél rekonstruálni, és a ma élő népességeknél igazolni. Szól a mutációról, a mutációs nyomásról és ennek jelentkezéséről a népességekben.

Megállapítja, hogy a polifaktoros jellegek szelekcióját nehezebb pontosan értékelni a környezet nagyobb befolyásoló hatása miatt. A szerző a kérdés megoldását megfelelő szelekciós modellek vizsgálatában látja.

A következőkben néhány jelleg földrajzi variációjáról olvashatunk, állandóan utalva az evolúciós folyamatra és a szelekcióra. Klímakorrelálta jellegekről szól: a pigmentáció hőmérséklettől és UV-sugárzástól való függését, és az orr-index megoszlását tárgyalja. E fejezeten belül említi a rasszevolúció néhány kérdését is.

A hatodik fejezetben az öröklött és környezeti faktorok megoszlásáról, elsősorban a polifaktoros jellegekről ír, és szól a belyegek öröklődési törvényszerűségéről, és arról, hogy hogyan és mennyiben térnek el a mendeli szabályoktól.

A következők részben vázpopulációk biológiája címmel paleodemográfiai kérdéseket vet fel, a brachikranializáció és gracilizáció kérdését és fejlődési trendjét vizsgálja. A csontmaradványok vizsgálata és az előző fejezetekben említett sokszempontú összefogó vizsgálat vezethet egy nép arculatának igazi megismeréséhez.

A nyolcadik fejezetben etnográfiai kérdéseket tárgyal, kiemelve a kultúrdiffúziós génáramlás jelenségét a népségek között. Lehetőség látszik nemcsak evolúciógenetikai, hanem meghatározott történeti modell alkotásához, így a kérdés mélyebb vizsgálatához.

Az utolsó fejezetben az ember törzsefejlődési kérdéseivel foglalkozik. Igen érdekesen ír a magatartás evolúciójáról, érinti a magasabb idegműködés kialakulását, a szociális viselkedés kialakulásának folyamatát és hatását a népesség alakulására. Említi a kultúra szelekciós nyomását, majd a módszerek összefoglalásával és az emberi kultúrák evolúciójával zárul a kötet.

Igen nagy értéke a könyvnek, hogy a lehetőségek szerint egyszerű formában ír a népességbiológia és az emberi evolúció sok kérdéséről. A könyv részletekbe nem megy bele, inkább problémákat, kérdéseket vet fel, így további kutatásra sarkall.

Susa Éva

ROCHE, A. F.—WAINER, H.—THISSEN, D.: *Predicting adult stature for individuals*. (Monographs in Paediatrics, Vol. 3. — S. Karger. Basel—München—Paris—London—New York—Sydney 1975. 114 oldal 40 táblázattal és 17 ábrával. Ára: 49 sFr)

A klinikusoknak az az igénye, hogy a gyermek jelenlegi testmagasságából, fejlettségéből következtessünk a felnőttkori termetre, az utóbbi évtizedben egyre kifejezettebbé vált. A világ különböző részein dolgozó kutatók fáradoznak a legalkalmasabb módszer kidolgozásán. E munkák közül kiemelkedik ROCHE—WAINER—THISSEN módszere (röviden RWT-módszer). E módszer figyelembe veszi a két szülő termetét, a gyermek (fekvő helyzetben mért) aktuális testhosszát, súlyát és csontéletkorát, és ezekből becsüli meg a felnőttkori testmagasságot. A módszer előnye az, hogy ezek az adatok egyetlen vizsgálat során összegyűjthetők, és így a becslés egyszerű; e vizsgálat a gyermek bármely életkorában elvégezhető, nem kell kerék évhez kapcsolódnia.

A szerzők könyvükben részletesen áttekintik a felnőttkori termet becslésére vonatkozó módszereket, amelyek más-más jellegeken alapulnak (a szülők termete, a gyermek termete egy bizonyos életkorban, a gyermek termete a pubertás/menarche idején, a tibia hossza, a populációra jellemző növekedési görbék, a gyermek általános testnagysága, a másodlagos nemi jellegek, a menarchekor, a serdülési növekedési lökés ideje, a csontéletkor), ill. több jelleg együttes vizsgálata révén lehetségesek.

A vizsgálati minta a Fels longitudinális növekedésvizsgálat keretében 1929 óta Yellow Springs-ben élő több mint 800 gyermek 78 antropometriai és radiológiai vizsgálati adatait foglalja össze. A szerzők végigvezetik az olvasót a matematikai számítások és megoldások útján, amelynek végén a felnőttkori termet direkt becsléséhez szolgáló értékek (fiúknál 1—16 év között, leányoknál 1—14 év között) havonként részletezésben táblázatokon olvashatók.

Becslésük eredményeit kritikusan összehasonlítják más módszerekkel végzett becslések eredményeivel. Módszerüket más mintákon is sikerrel próbálták ki, ami kétségtávol a reális alkalmazhatóság próbaköve.

Dr. Eiben Ottó

WALTER, H.: *Grundriß der Anthropologie* (Moderne Biologie sorozat, BLV Verlagsgesellschaft mbH, München—Basel—Wien, 1970. 234 oldal, 117 ábra. Ára 34.— DM)

A szerző — a brémai Antropológiai Intézet vezető professzora — könyve előszavában kifejti aggályát, hogy egyetlen antropológiai kézikönyv sem képes ma már összefoglalni az emberrel kapcsolatos kutatások egészét; ő maga is szigorúan tartja magát a biológiai antropológia kutatási eredményeinek és problémáinak bemutatásához. Ezen belül azonban rendkívül széles skálát szolgált meg.

A bevezető fejezetekben a „természettudományos antropológia” tartalmát körvonalazza, történetét tekinti át, és a legáltalánosabb metodikai kérdéseket, ill. vizsgáló módszereket vázolja. Egy kb. 70 oldalas humángenetikai fejezetben képet kapunk a „genetikai anyagról”, a formális genetika (ikrek, családvizsgálatok) alapjairól, és a normális és kóros tulajdonságok öröklődéséről. Foglalkozik itt az öröklődés—környezet problémával az egyed és a populáció szintjén. Egy jól illusztrált populációgenetikai és egy rövid alkalmazott humángenetikai (származásmegállapítási vizsgálatok; eugénika) rész zárja e fejezetet. A fejlődés, növekedés, testalkat fejezet a legfontosabb ide tartozó kérdéseket érinti. A hominid evolúciót áttekintő fejezet bőven foglalkozik a subhuman és human fázissal, ez utóbbi esetében a szociális és kulturális fejlődést is elemzi. Ehhez köti a rasszok kialakulását és azok részletes bemutatását. A könyv a természettudományos antropológia aktuális és jövőbeli kutatási témáinak felvázolásával zárul.

A könyv magán viseli a szerző rendszerességének, sokoldalúságának jegyeit, kiténő humángenetikai felkészültségét. A szakmai igényesség és az olvasható leírás sikerült találkozása valósul meg a jól és bőségesen illusztrált, szép kiállítású könyvben.

Dr. Eiben Ottó

SCHMIDT, A.: *Philosophische Studien zur Populationsgenetik*. (Gustav Fischer Verlag Jena. 1970. 78 oldal.)

SCHMIDT könyvében a populációgenetika problémáival foglalkozik, és fő jellemzőit filozófiailag értelmezi.

A könyvecske négy fejezetből áll. Az első fejezet részletesen foglalkozik a populációgenetika létrejöttével, annak fejlődésével, és meghatározza helyét a tudományok területén. A továbbiakban rámutat jelentőségére az alkalmazott tudományágok szempontjából, és ismerteti a populációgenetika és a biológiai tudományágak összefüggéseit.

A második fejezet a populációfogalmak történelmi változását, azok különböző, a tudományágaknak megfelelő tartalmát és a populációk rendszerjellemzőit írja le. A szerző részletesen ismerteti a populációkban érvényesülő olyan változó hatásokat, mint a populációk és a külső faktorok hatása.

A populációk vizsgálatánál fellépő problémákat ismerteti a harmadik fejezet. Rámutat a kísérlet és elmélet kapcsolatára, részletesen beszél a matematika szerepéről, és kiemeli a populációgenetikában a statisztikai szemlélet fontosságát.

A negyedik fejezet tárgyalja a populációgenetika alkalmazási lehetőségeit a tenyésztés, a fejlődéselmélet, az ökológia és az emberi közösség esetében. Kitér azokra a problémákra, amelyek alkalmazása útján állnak elő. A „Populationen und menschliche Gesellschaft” című részben elsősorban eugéniai problémákkal foglalkozik és filozófiailag megvizsgálja a társadalom és a populációgenetika kapcsolatát.

A könyvecske egy általánosan jó áttekintést ad a populációgenetikáról, de az antropológiai problémákat csak felületesen tárgyalja, így antropológiai szempontból elsősorban informatív jellegű.

Máté Mechthild

ČIŽEK, F. und HODÁŇOVÁ, D.: *Evolution als Selbstregulation*. (Gustav Fischer Verlag, Jena. 1971. 316 oldal, 21 ábra, 3 táblázat.)

A szerzők könyvükben a populáció szintjén általánosan érvényes önszabályzó evolúciós mechanizmust vizsgálják, különös tekintettel a szelekció kulcsszerepére, amelyet mint az evolúciót előmozdító erőt elemeznek.

A könyv négy fejezetből áll, amelyekben az olvasó az evolúció biológiai mechanizmusával, a faj, az önműködő szabályozás problémáival ismerkedhet meg, miközben az élő rendszerek célszerűségi kérdéseire is feleletet kap. A szerzők az evolúció folyamatának érthetővé tétele érdekében különböző oldalról közelítve elemzik a problémákat. Bővebben kitérnek az evolúció fogalmára és tényére, az evolúciónak a metabolizmussal és autoreprodukciónal alkotott kapcsolatára, az élő rendszerek biotikus kapcsolatának törvényszerűségeire és a progresszív evolúcióra gyakorolt hatásukra, továbbá az élet fejlődésének különféle szakaszaira. Részletesen tárgyalják a szelekciót és a létért folytatott küzdelmet, a szelekció és a faj kapcsolatát, a mutáció szerepét a szelekciónál, valamint a szelekciót mint az evolúció és a létért folytatott küzdelem különböző formáit. A könyv kitér a faj fogalmára, létére, leírja belső struktúráját, differenciálódását és az evolúcióval való kapcsolatát. A szerzők kiemelik a kibernetika jelentőségét a biológia szempontjából, és analizálják alkalmazási problémáit. Bemutatják az önműködő szabályozás statisztikai elméletét, összefüggését az információs folyamattal és hatását a populációkban. A könyv egyik részfejezetében különböző matematikai szelekció elméleteket adnak meg, és a célszerűség fogalmával kapcsolatban vitába szállnak a teológiával.

A szerzők e könyvben az evolúció problémáit a marxista-leninista filozófia szemszögéből, a kibernetika bevonásával vizsgálják. A felhozott példák és a jelzett problémák elsősorban a botanika és az állattan területéről származnak. Az embert, mint új evolúciós tényezőt és befolyását a környezetére nem tárgyalják. A könyv azonban közvetve az antropológiai érdeklődésű olvasóknak is segítséget nyújt a biológia és a filozófia kapcsolódó kérdéseiben az alapproblémák tanulmányozásához.

Máté Mechthild

VELCSOV MÁRTONNÉ: *Antropometrikus mértéknevek a magyar nyelvben* (Nyelvtudományi Értekezések 84. sz. — Akadémiai Kiadó, Budapest, 1974. 110 oldal. Ára: 19 Ft)

Az antropológus örömmel üdvözli VELCSOVNÉ könyvét, amelyben a szerző antropometrikus mértékneveinket dolgozza fel a nyelvészet módszereivel. Antropometrikus mértékneveink ugyanis nagyon régiak, mivel „a mérés legősibb módja... a megméréndő dolgoknak az emberhez önmagához vagy közvetlen környezetének valóságához való hasonlítása”. Nem meglepő, ha a testrészekkel kapcsolatos változókéony mértékeket már nagyon korán próbálták egységesíteni — nem sok sikerrel.

A szerző a tárgyalt mértéknevek teljes jelentéstörténetét áttekinti. Elsősorban az ún. hivatalos mértéknevekkel foglalkozik, amilyen az *öl*, ennek kisebb egysége a *láb*, ennek kisebb egységei az *ujj* és a *hüvelyk*. Másodsorban tárgyalja meg azokat a mértékneveket, amelyek hivatalos mértékként nem szerepeltek ugyan, de az előbbieket szinonimáiként használták őket, mint pl. *kar*, *könyök*, *marok* (marék), *tenyér*, *arasz* (arasz). Végül bemutatja a *lépés* mértéknevet is, ami ugyan nem testrésznév, de testrésszel végzett cselekvés neve és mértéknevként még a múlt században is élt.

A mértéknevek részletes tárgyalása során kitér a szó jelentésére, a szóból keletkezett származékokra, állandó kifejezésekre, összetételekre, esetleges nyelvjárási alakváltozásaira és a szó etimológiájára. Mindezek illusztrálására igen sok példát is felsorol. Végül kitér a mértékegységek egységesítésére vonatkozó hazai törekvésekre, és összegezi az antropometrikus mértéknevek nyelvi jellemzőit. Rámutat arra a gazdag jelentéstartalomra, ill. jelentésselvevő képességre, amely antropometrikus mértékneveinket — pontatlanságuk ellenére is — jellemzi, és amely a magyar metrológiát olyan fejlődési fokra segítette, amely a mértékrendszer bevezetését közvetlenül megelőzte.

Dr. Eiben Ottó

WASSERMANN, H. P.: *Ethnic Pigmentation. Historical, Physiological and Clinical Aspects.* (Excerpta Medica, Amsterdam; American Elsevier Publ. Co. Inc. New York, 1974. — 284 oldal, 7 táblázattal és 33 ábrával. Ára: Dfl 76,00)

A szerző az első fejezetben áttekintést ad a könyvben tárgyalt problémáról, amely inkább a bőr, mint a szem pigmentációjára vonatkozik. A húszadik fejezetben úgy összegezi koncepcióját, hogy az etnikai pigmentáció a reticuloendothel-rendszer adaptációjának eredménye, amely a különböző geográfiai területeken a betegségek hatására alakult ki. Ez összekapcsolódott ezeknek a földrajzilag elhatárolt populációknak a kulturális örökségével, még akkor is, ha azok időközben szétszóródtak az egész Földön. — A közbeeső fejezetektől azt reméli a szerző, hogy velük ráirányíthatja a kutatók figyelmét a melanin jelentőségére.

A könyv négy részre, 20 fejezetre tagolódik.

Az első rész a pigmentációról alkotott tudományos felfogás kialakulásának történetét tekintti át, a legrégebb mítoszokból, legendákból kiindulva. KLINEBERG (1971) szavait idézi: vajon azért vesszük-e komolyan a bőr színét, mert az annyira szembetűnő, avagy azért annyira szembetűnő az, mert komolyan vesszük. Rámutat a történelem során napvilágot látott áltudományos elméletek és azok hibás alkalmazásainak tarthatatlan voltára.

A második rész az etnikai csoportok pigmentációjának statisztikai adatokkal demonstrált leírása. A bőrszín vizsgálati metodikáit és a kapott eredményeket a regionális, az életkori, a nemből, a napsugárzás hatásából, a hormonális hatásokból adódó különbségek szerint tárgyalja. Itt olvashatunk az albinizmusról, a xantizmusról (a haj- és bőrpigment jól látható elvörösödése), a pigmentáció rasszbeli differenciáiról, a haj és a szem pigmentációjáról stb.

A harmadik rész a pigmentációval összefüggő anatómiai, fiziológiai, biokémiai kérdéseket tárgyalja, nagyon részletesen, sok kutatási eredménnyel demonstrálva.

A negyedik rész a pigmentáció klinikai aspektusait foglalja össze. Kitérő áttekintést olvashatunk az etnikumok és a betegségek kapcsolatáról: a betegségnek mint környezeti tényezőnek az adaptációs és szelekciós hatásáról, ennek megnyilvánulásairól, a földrajzi, a szociális környezetről stb. Vácsolja a szerző a „szín problémáját” az egyetemes orvosi gondozás és a társadalmi orvostan szempontjából, elsősorban Afrikára kivetítve. Érinti a pigmentáció congenitális, ill. genetikai anomáliáit, valamint a melanin és a neuropszichiátriai jelenségek (elsősorban a schizophrénia) biokémiai kapcsolatát.

A bőséges irodalmat az egyes fejezetek végén találja meg az olvasó, a könyv végén pedig részletes index segít a tematikai tájékozódásban. A szép kiállítású könyvet a geográfusoktól kezdve az antropológusokon és etnográfusokon át a pszichiátereig számos szakma képviselői forgathatják haszonnal.

Dr. Eiben Ottó

A kiadásért felel az Akadémiai Kiadó igazgatója
Műszaki szerkesztő: Agócs András
A kézirat nyomdába érkezett: 1975. VI. 23. — Terjedelem: 6,3 (A/3) ív
75.1962 Akadémiai Nyomda, Budapest — Felelős vezető: Bernát György

7. A tanulmányok statisztikai feldolgozásánál alkalmazott matematikai képletek jelöléseinek pontos magyarázatát meg kell adnia a szerzőnek. Ugyanez vonatkozik görög betűs vagy egyéb speciális jelölésekre is. Általában a *Biometriai Értelmező Szótár* (Szerk.: Jánosz A. — Muraközy T. — Aradszky G. — Mezőgazdasági Kiadó, Budapest, 1966.) előírásait, jelöléseit célszerű követni.

8. A tanulmányok tagolásában az alábbi beosztási elvek követését tartjuk kívánatosnak: 1. Bevezetés (a probléma felvetése, mai állása). 2. Anyag és módszer. 3. A vizsgálat, kutatás eredményei és azok (összehasonlító) értékelése. 4. Összefoglalás.

9. A tanulmány, közlemény végén irodalomjegyzéket kell megadni, de csak azok a művek idézhetők, amelyeknek adatait vagy megállapításait a szerző tanulmányában valóban felhasználta. Az irodalomjegyzéket a szerzők nevének „abc” sorrendjében kell összeállítani. A szövegben a szerző neve után (zárójelbe) tett évszámmal utalunk a megfelelő irodalomra.

A folyóiratok címeinek rövidítésére a szakirodalomban kialakult és elfogadott rövidítéseket alkalmazzunk.

Az irodalomjegyzék összeállításához az alábbi példák szolgálnak útmutatásul:

*Folyóiratcikk*knél a szerző(k) vezetékneve, rövidített utóneve, a megjelenési év zárójelben, kettőspont, a közlemény címe, a folyóirat hivatalos rövidítése, a kötetszám arab számmal, aláhúzva, pontosvessző, oldalszám, pl.:

BARTUCZ, L. (1961): Die internationale Bedeutung der ungarischen Anthropologie. *Anthrop. Közl.* 5; 5—18.

*Könyv*knél a szerző(k) neve, a kiadási év zárójelben, kettőspont, a könyv címe, a kiadó neve, a kiadás helye, pl.:

BARTUCZ, L. (1966): A praehistorikus trepanáció és orvostörténeti vonatkozású sírleletek (Palaeopathologia III. kötet). Országos Orvostörténeti Könyvtár és Medicina Kiadó, Budapest.

*Másodidézete*knél — ha azok el nem kerülhetők — az idézett szerző neve után *cit.* szócskát írunk, és a fenti módon idézzük a könyvet vagy a folyóiratcikket, ill. *in* szócskát írunk, ha tanulmánykötetben megjelent cikket idézünk.

Ha egy szerzőnek ugyanabból az évből több tanulmányát idézzük, akkor az évszám mellé írt *a, b, c,* betűkkel különböztetjük meg őket.

10. A szerzők a nyomdai tipografizálásra vonatkozó kívánságaikat a kézirat másodpéldányán jelölhetik be ceruzával, a nyomdai előírásoknak megfelelően.

Kérjük szerzőinket, hogy a fenti alaki előírásokat — a tanulmányok gyorsabb megjelenése érdekében is — tartsák meg. Az előírásoktól eltérő kéziratokat a Szerkesztő bizottság nem fogad el.

A kéziratokat a technikai szerkesztő címére kell beküldeni, aki a tanulmány beérkezését visszaigazolja. A közlésről — a lektori vélemények alapján — a Szerkesztő bizottság dönt. Erről értesítik a szerzőt.

A közlésre kerülő dolgozatok korrektúráját az ábralevonatokkal együtt megküldjük a szerzőknek. A javított korrektúrázást esetenként megadott határidőig kérjük vissza. A megadott időpontig vissza nem juttatott dolgozatot kénytelenek vagyunk kihagyni a készülő számból.

A szerzőknek a kiadó tiszteletdíjat és 100 db különlenyomatot ad.

A Szerkesztő bizottság tagjai: DR. EIBEN Ottó (technikai szerkesztő), DR. FARKAS GYULA DR. LIPTÁK Pál, DR. NEMESKÉRI János (szerkesztő), DR. SCHULER DEZSŐ és DR. TÓTH TIBOR.

A szerkesztő címe: Dr. NEMESKÉRI János, 1053 Budapest Veres Pálné u. 10. KSH Népeségstudományi Kutató Intézet.

A technikai szerkesztő címe: Dr. EIBEN Ottó, 1088 Budapest Puskin u. 3. ELTE Ember-tani Tanszéke

A kiadvány előfizethető és példányonként megvásárolható:

az AKADÉMIAI KIADÓNÁL: 1363 Budapest V., Alkotmány u. 21.
telefon: 111—010. Pénzforgalmi jelzőszám: 215—11488.
az AKADÉMIAI KÖNYVESBOLTBAN: 1368 Budapest V., Váci u. 22.,
telefon: 185—612.

Előfizetési díj egy évre: 30.— Ft

Külföldön terjeszti a KULTÚRA Könyv és Hírlap Külkereskedelmi Vállalat 1389 Budapest I., Fő u. 32. Pénzforgalmi jelzőszám: 218—10990 Telefon: 159—450

TARTALOM — CONTENTS

A magyar antropológia helyzete, fejlődése az elmúlt harminc esztendőben (1945—1975) . 3

Eredeti közlemények — Original investigations

SJØVOLD, T.: Tables of the combined method for determination of age at death given by Nemeskéri, Harsányi and Acsádi	9
<i>A Nemeskéri—Harsányi—Acsádi-féle elhalálozási kormeghatározáshoz kidolgozott kombinált módszer táblázatai</i>	10
NAGY MÁRIA: Adalékok a humán élettartam h^2 -nek becsléséhez	23
<i>Contribution to the estimation of the h^2 of the span of human life</i>	
BALOGH ERZSÉBET: A génfrekvencia változásának vizsgálata egy kelet-magyarországi populáció (Túrricse) egy nagycsaládi ágának (M. Garda) hat nemzedékén	31
<i>Examination of the changes in gene frequency in six generations of a line of a family (M. Garda) in a population of Eastern Hungary (Túrricse)</i>	44
MARCSIK ANTÓNIA: Egy csontelváltozás feltételezett aetiológiája	47
<i>The presumed etiology of a bone change</i>	53

Rövid közlemények — Short communications

KELEMEN ANDRÁS: Populációgenetikai eredmények endogén pszichotikus betegeken ..	55
<i>Résultats de génétique des populations sur des malades psychotiques endogenes</i>	56
BEDRYCHOWSKI, WŁODZIMIERZ — WOLAŃSKI, NAPOLEON: A fogéletkor heterogenitásának biológiai következményei sziléziai gyermekeknél	57
<i>Biological consequences of the heterogeneity of the tooth age of Silesian children</i> ...	57

Megemlékezés — Obituary Notice

NEMESKÉRI JÁNOS: Fehér Miklós (1914—1975)

59

Hírek, beszámolók — News

61

Könyvismertetések — Book reviews

63